

Cel mai vechiu cod silvic românesc: Orândueala de pădure pentru Bucovina dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786 (II)

PONTU 5

Trebuința sau nevoe ca totu moșinașul de codru să ție buni și cu știință pădurari

Precum pe de o parte acolo în toate chipurile să pustiescu și să jecuescu pădurile, așa pe de altă parte moșinașii de păduri n'au avutu povățuire nice în purtare de grijă întru a avea păzitorii și a ținea pădurari care să fie cu știință la rândul pădurii. Și deși ținu unii, dar ținu acestu fealiu de oameni, carii n'au nice o știință de treaba și rândul pădurarilor. Căci se află în acea socoteală că un pădurariu n'are trebuințe de mai multă știință și-i destul numai să păzească pădurea. O socoteală și o urmare ca aciasta trebuie cu totul să lucreze împotriva scoposului aceluia, cu carele trebuie pădurile să să tae, să să hăznuiască și să să cultiverisească sau să să grijească și pentru vreamea viitoare să să păstreze și să să ție la bună stare.

Ce poate un omu, care de toate ceale mai susu arătate nimic nu înțeleage și n'are nici o știință de măsurile și chipul gospodăriei și ținerii pădurilor în bună stare? Ce poate deci un omu ca acesta să facă pentru păduri peste carele el este pusu purtătoriu de grijă și rânduatoriu făr'de nici o luare aminte? Dintr'o urmare ca aciasta doar lucruri poate

cineva să închieae: ori că însuși stăpânul moșiei n'are nici o știință și înțeleagere de gospodărie și grijirea pădurilor, ori că este cu nebăgarea în samă pentru bună starea lor. Atuncia este stricăciune și paguba pădurilor îndoită și groaznică, când nice stăpânul nice sluga nu știe de rândul și rodirea în urmă a pădurilor care acolo sântu foarte trebuitoare. Iar când stăpânul să fie cu nebăgare în samă, atunci urmează aceiași stricăciune și nici este de suferit un lucru ca acesta. Ceia ce pe moșinașii din Bucovina dezvinovățește este aciasta că ei pân'acum n'au avut nici povețuire și învățătură, nici n'au văzutu o rânduială de păduri.

Drept aciasta, pentru ca să să întâmpine acestui rău și neorînduieli, trebuie tot stăpânul de moșie să ia acestu fealiu de măsuri ca să deae purtarea de grijă peste păduri acelor oameni, carii aciastă orânduială de codru au luat-o bine la priceapere și la înțeleagere, și care pe câtu să poate au toată silința de a griji rodirea, creșterea și buna stare a pădurilor după învățatura și povățuirea aceștii orânduieli. Și pentru mai mare ajutoriu și îndreptarea moșinașilor de codri, să dă poruncă prin dregătorii de acolo a locului, pădurarilor să fie așezați pe moșiile visterii, ca să nu lipsească de a cerceta din vreame în vreame pădurile stăpânilor de moșii și a ajutora dându-le

căzutul sfatu, îndreptare și învățătură. Drept aciasta directorii ținuturilor și ai lor oameni, nu mai puțin vătăfi stăpânești cum și însăși stăpânii sântu datori asupra moșiile lor de a purta de grijă, nu numai pentru curățarea pădurilor, ci peste totu și pentru cea mai cu de-amăruntul împlinire și urmare aceștii rânduiei de codru.

PONTU 6

Greșalele ce se arată mai josu, sântu cu tărie oprite

Aprinderi de păduri. Nespusă stricăciune face aceea acolo obicinuită dare de focu pădurilor, care în vreme de vară mai vârtosu la păduri de molidvu obicinuiesc a face de răotate păstorii de vite sau însăși lăcuitarii pădurilor, sau pentru ca să deschidă nou imașu, sau ca să facă lazuri, pământuri de aratu sau fânațe. Pădurile de acolo au un fealiu de iarbă, ce se chiamă iarbă de câmpu, sau cum îi zicu de care albinele ceale de pădure culegu cea mai multă hrană. Aciastă iarbă în vreme de vară să aprinde de cea mai mică scânteae de focu și merge arzându ca pucioasa făr'de oprire; para ei apucă apoi la rădăcină și la trunchiu și dă focu în scurt pretutindene, încātu abia în câteva săptămâni să poate potoli. Care stricăciune neînțoarsă nu să face pentru tinerii copăcei, care cu acestu chipu ardu de totu și să prăpădescu.

Deci fiindcă acestu rău obicinuitu vine o parte din pricina imașilor de vite, pășunând vitele și lăsându-le să calce toată pădurea fără nice o deosăbire, acar(sic) lemnu mare și fără nici o rânduială de împărțea a codrului, și pe o parte iarși să pricinuiască de acei podani, carii în mijlocul pădurilor s'au făcutu case sau bordee și trăiesc sânguri depărtați de sate - drept aciasta are totul

moșinașul de pădure a griji.

Întei ca când podanii lui să nu să poată ajutora fără pășunea de păduri, atunci el acestu fealiu să pozvolească imașul trebuinciosu pentru vitele lor, ca imașul acela să să despartă și să să împartă cu rânduială după sate, adică fiștecăruia satu să să împartă și să să dea de pășune locu ca acela unde pădurea să află mai înaltă și mai tare dela pământu crescută, sau la locuri ca aceale care pădurariul sau vătavul de pădure va însemna; afară de locurile aceale trebuie supt cea mai grea pedeapsă să le fie opritu de a-ș pășuna vitele. Cu acestu chipu să va putea mai în grabă, când din nenorocire să să întâmple aprinderi, urmări și afla pe vini-vatul, sau când acesta să nu se afle, atuncia să va trage totu satul la cuvântul de răspundere.

Păstorilor și păzitorilor de vite să nu le dea voe a purta cu sine scăpărători, amnariu și iasca; și mai vârtosu în vreme de vară să n'aibă voe nice de cum a face focul la locuri ca aceaste, cum și drumeții ce trec prin codrii ca acești, nu trebuie să aibă voe în vreme de uscăciuni să tragă tutunu, fiindcă aciasta este adevăratu și din nenorocire sântu și pilde cu dovadă, că și din beutul de titinu (sic) poate să să întâmple focu, numai câtu (să) cadă iasca aprinsă din lulea pe iarbă uscată, care îi zicu iarbă de câmpu, și îndată prinde focu și arde mergându. Pentru aciasta fieștecăre păzitoriu de codru trebuie să aibă poruncă și este datoriu adeaseori, mai vârtosu în vreme de uscăciune, ce se tâmplă peste anu, a umbla și a călca cu silință pădurea sa și locurile împărțite de treaba pășunii. Și fiindcă pășunarea acolo în țară zăbovește până târziu în toamnă, și păstorii nu potu fără focu pentru frigul ce cade, pentru aciasta luarea aminte a pădurariului trebuie să fie ca el să dea voe și să le arate locu de făcutu focu acolo, unde să poate să

fie fără stricăciune și fără primejdie.

Al doilea, podanii carii trăescu în mijlocul pădurilor, în laturi de la oameni obicinuiescu, pentru ca să-și lărgească pământurile sau lazurile lor, a aprinde pădurile ce sântu pe aproape, de unde aseamene să stârnescu mari arsuri la vreme tari, vânturoase, și în vreme de uscăciune. Pentru aciasta fiește-care stăpânu de moșie prea bine va face, când el pe acești ca tâlhari sângurateci trăitori podani, stricându-le lăcașurile, să le arate locu în sate și acolo să-i așaze. Iar cându una ca aciasta după starea locului să nu să poată face, atunci trebuie pădurea sau lemnul acela ce va (fi) prinprejuru și lângă pământurile lor, din juru împrejuru să să însemneaze de pădurariu și în totu anul să să cearce, și așa să să apere de aprinderi cum și de toate neajunsuri. Cu un cuvântu, trebuie vinovatul prinzându-să, și mai vârtosu aceia carii dau focu cu denadinsul și pricinuescu arsuri ca aceale, să să pedepsească după întâmplările vârștii lor și spre pilda altora, cu pedeapsa cea mai sâmtițoare.

La cea de pe urmă, cându cu adevăratu să să stârnească aprindere ca aciasta, trebuie să să cheme cu (m) mai în grabă toate satele, dându semnu ori cu tragerea clopotelor sau cu altu chipu, și fiindu cu topoare, hârlețe și alte ca aceaste, să alearge spre ajutoriul pădurilor și împrejurașilor megieși, trebuie să să de aciasta știre ca să să întâmpine răul și stricăciunea la vreme și cu toată mai nainte purtarea de grijă; pentru ca să să ție cale focului să nu poată apuca nainte, trebuie a arunca și a face gropi, a depărta frunza și vreascurile și iarba cea uscată, și câteodată când pădurea este tare și deasă crescută, a tăia drumuri întregi late de șase sau mai mulți stângini, și lemnu tăiatu să să arunce într'acea parte unde focul arde - și așa cu acestu chipu să să deschiză locul, ca para să nu poată găsi hrana ca să meargă

înainte.

Arsuri de rășină fără rânduială. Fierberile de rășină în codrii de molidvu totu să să volnicească și să fie slobode, din pricină că pociumbii sau tulpinile rămase și vreascurile ci mai sântu prea bine potu să să iae la această treabă - mai vârtosu în Bucovina, unde multe păduri cu mulțime să află acestu fealiu de lemnu zăcându la pământu oboratu de vântu, și alte strambături și cusururi. Dar și la aciasta acolo este nerânduială și o foarte stricătoare hăznuire de pădure, fiincă și lemnul cel stătătoriu îl tae la fierturi de rășină, sau din lemnul stătătoriu aleage, tae de surceale, și așa cu acestu chipu prăpădescu mulțime și mii de copaci. Cu acestu chipu zece cuptoare de fiertura rășinii nu sântu în stare de a arunca atâta câștigu sau folosu, câtă stricăciune face codrului numai un cuptoriu.

Deci pentru mai lesne priceaperea lucrului și pentru ca să să areate fieștecărui stăpânul de moșie troposul de a ținea cuptoare de fiertură de rășină și chipul de a face aceiași dobândă, fără vătămarea pădurilor, trebuie stăpânul moșiei mai nainte de toate a rându și a așeza în pădurile sale din care el voiaște a avea acestu fialișu și alte folosuri, aceasta ce mai josu urmează.

Întei, după curățirea tăeturii trebuie pociumbii sau rădăcinile molidvului să să scoată și cusururile (resturile) ce or mai fi de curățitu, care de nimicu altu nu sânt bune, să să ducă la cuptoarele unde să fiarbe rășina, și numai atunci să să dea voe a lua la aciastă treabă și lemnul ce zace, când să fie de prisosu lemnu și alte alișverișu să nu să poată face cu dânsul într'acea parte.

Al doilea, nice odinioară nu trebuie a așeza cuptoarele aceaste de fierberea rășinii în mijlocul pădurii, de unde poate să să întâmple adeaseori aprinsături și pagube; ci pe câtu să poată să să facă la locuri despărțite ori la locuri slobede sau pustii

nu departe de sate.

Al treilea, trebuie pentru treaba fierterii rășinii a pozvăli de a face numai bordeae cu cuptoare în pământu, căci aciasta este aproape de înțelegerea fiește-cui, că la un cuptoriu rădicatu susu de la pământu trebuie mai multe lemne decâtu la cel în pământu; peste aciasta cuptoriul în pământu este și mai de folosu și mai lăsătoriu fiindcă la cuptoriul cel rădicatu afară de la pământu cea mai multă materie să răspândească prin para care sloboade în toate părțile, și așa să duce cu fumul în văzduh și piare, unde acel de pământu să poată de-a-puteare-fi arde cu surceale și dă multu mai mare folosu, fiind lăsătoriu.

Al patrulea, pădurarii lui sânt datori de a cerceta cuptoarele aceale cu sălință, griijind de a depărta tot ce poate fi de stricăciune cum și de aceaia trebuie să aibă în purtare de grijă ca după ce pociumbii de molidvu se vor scoate cu rădăcina lor afară, apoi groapele ce vor rămânea să fie bine astupate cu pământu, ca sămânța ce va cădea să n'aibă zmintelă la creștere.

La cea de pe urmă lucrătorilor de rășină să fie slobodu a lua de arsu numai rămășițele și lemnul acela ce a fi zăcându la pământu, și poate bine va face stăpânul moșiei cându el și acestu lemnu să-l rânduiască cu stânginul ori cu carul și să nu lase a călca pădurea după plăcerea cuiva.

Îngrădituri prăpăditoare de păduri. Asemenea este un obiceiul acolo carele nu mai puțin prăpădește pădurile cu făcutul gardurilor și a răzloagelor la grădini, la țarini și la fânață, la care ei punu alături câte doi pari din mari despicățuri făcuți și câte doo leături de codru nelucrate - pe multe locuri pune cel mai tare și mai bunu lemnu de păreate. Deci el oboară la pământu cu tăiatul pentru îngrăditură cel mai bunu și mai frumosu lemnu de lațuri și de căpriori și dintr'aciasta facu pari și popreale, și ceaia ce

este mai rău că peste iarnă ei ardu gardurile și de primăvară de iznoavă iarăși le punu.

Întei, obiceiul acesta este pentru aciastă pricină foarte de stricăciune și de pagubă, fiindcă lemnul ce este de aciastă triabă îl taie când el mai bine crește și îl alege acolo, unde pădurea este mai deasă și mai crescută, pricinuindu cu aciasta multă stricăciune cealalte păduri, că să prăpădescu multe mii de lemnu tânăru, care cându să fie fostu cruțatu, cel mai bunu lemnu ar fi datu cu vreamă.

Asemenea al doilea, fiindcă acestu chipu de făcutu garduri pe tot anul se înnoiaște, deci nu numai pădurii ci și însuși țaranului aduce îndoită pagubire, căci pe de o parte să pricinuiască o ne'ncetată pustiire a pădurii și pe de altă o pe tot anul de iznoavă ostăneala țaranului, care el ar putea să o facă pentru alte trebuințe.

Deci pentru ca să să pue și la aciasta oarecare măsuri și hotară, și pentru ca să să abată stricăciunile, dreptu aciasta tot lucrătoriu de pământu este slobodu numai acolo să pue garduri, unde o mare nevoie să ciară și aceale trebuie să fie împletite din răchită, alunu și dintr'altu lemnu netrăbuitoriu; de pari de gardu să să iae creangele sau vârfulurile, care în tăieturile pădurii să află căzute la pământu. Acel fealiu de garduri, de vor fi bine făcute, trăescu mulți ani. Lângă aciasta fiește-care moșinașu sau măcar vătafii de pe moșiile lor vor și din ce fealiu de ciretei potu să se facă garduri fără de stricăciune, sau de au pădurile acestu fealiu de sălci, care să poată lua de treaba aciasta. Împregiurul țarinilor, fânațelor și iamașurilor depărtate, adică acolo unde trebuie să ae îngredi, se potu săpa șanțuri, și așa multu mai bine a păzi țarinile de intratul vitelor, de cătu cu gardurile, după cum facu acum de să strică atâta pădure. Căci șanțurile fiind odată bine făcute, de nu va fi locul prea tare năsipusu, să potu dreage pe

tot anul cu puțină ostăneală și așa să potu ținea mulți ani. La săpatul șanțurilor țărâna să aruncă afară pe margine înpregiurul țarinii ca un iazu, și ține multă vreme atât de bine cât și gardurile.

După toate aceste trebuie stăpânii singuri să aibă acea în purtare de grijă ca podanii lor să să îndeamne de a face garduri vii. Acestu scopu folositoriu poate să să săvârșească când stăpânul moșiei să dea o mică îndemănare sau ajutoriu cu bani ori cu altu chipu podanilor săi, mai vârtosu acelora cari ar arăta silință la aciasta. Garduri vii să făcu din răchiți, puindu-să în pământu crucișu, dar și dintr'alt fealiu de lemnu ca acela, care crește fără de sămânță. Așisderea potu să să facă garduri vii cu punerea de totu soiul de spini, cum e porumbelul, spinul, măcieșul și păducelul și ca de aceaste, care cred să să samene cu denadinsul pe marginile sau laturile țarinilor, fânațelor ori a imașului, să înmulțascu și crescú apoi sân-gure desine așa de desu, încâtu mai cel mai micu dobitocu nu este în stare să poată treace sau răzbate. Garduri ca aceste trăescú în veaci și cu vreme dau din crengile lor atâta nuiale bune pentru dreagerea gardurilor vechi, cum și lemnu micu de arsu. Din care nu puțină odihnă să prinicuiască țăranului, care de multeori nu poate merge la leamne, de omătu mare sau de viscol.

Rumperea coajii pe împrejurul lemnului. Mai petutindene și în ceale mai multe păduri este acel stricăciosu obiciaiu că podanii, pentru ca să-ș lățească țarina și fânațul care mergu alături cu pădurea până și în mijlocul pădurii, pentru ca să poată avea mai multu lemnu căzut, jupescu din răutate copaci întregi stătători împregiuru și ciocârtescu, din care pricină lemnul se usucă și cade în vreme de vânturi tari. La aciasta trebuie fiește-care pădurariu cu sălință și cu de amănuntul să fie privighetoriu, și prinzând pe niște călcători ca aceștia,

îndată să înștiințeze pe stăpânul său, care osebitu de împlinirea pagubii lemnului ce au stricatu, trebuie să să rânduiească să și lucreze de boerescu la angarii împărătești, ori la ceva spre folosul pădurii.

Tăierea creangilor de copaci. Asemenea stricăciune, și care foarte multu înpiaidecă copacii tăneri de a crește mari, să pricinuiască din tăiatul creangelor copacilor stătători, cari mai multu să tâmplă la aceale părți, unde-i puțin lemnu de cel căzutu și vreascuri și țăranul caută cu chipu acesta să strângă lemnu de arsu - acestu obiciaiu este mai vârtosu la păduri de munte cu frunza țapoasă unul din ceale mai vătămătoare, după cum sântu pilde, că copacii cu o sută de ani abia ajungea la acea grosime și mărime, cari au alți copaci cu patruzeci de ani, ce nu i-au stricatu cu tăiatul creangilor.

Mai bine este stăpânul moșiei, acolo unde nu este lemnu zăcaș, să hotărască după numărul podanilor săi, nescăiva părți de pădure de aciastă trebuință, și pe totu anul așa să rânduiască, decâtu prin tăeturi de aceste de crengi, să să dea primejdii de a avea în urmă în toată pădurea sa numai lemnu strâmbu, în locu de lemnu bunu și netedu, sau de a avea acestu fealiu de lemnu, care de pe locu să nu crească mai mare. Drept aciasta mai bine este de rândui, după cum mai susu s'au zisu, nescăiva părți de păduri de aciastă trebuință, căci este cu neputință ca țăranul să poată trăi fără lemnu de focu - deci el va căuta cu totul chipul să să grijească de frigu, fie și cu cea mai mare stricăciune a pădurii și va fi sălitu fiindu de nevoie a înșela și pe cei mai buni pădurari.

Iar într'aceale locuri unde este din destul lemnu decel zăcaș și podanii numai pentru că îndeamnă ca să nu meargă mai departe să pozvolescu singuri a pricinui stricăciune ca aciasta, trebuie aciastă nerânduială și pozvolenie cu tărie să să oprească.

Drumuri fără treabă prin păduri. Asea-

menea de stricăciune și pentru podlogarii de lemn și călcătorii de păduri mai cu îndemânare sântu drumurile ceale multe, care fieștecare țaranu îș face la casa lui la pădure. Aciasta face mai grea paza pădurii și înmulțești tâlhăriile de lemn, fără a le putea opri.

Drept aciasta trebuiaște toate drumurile de pe laturi a le strica și din fieștecare satu a lua după trebuință numai unul sau cel mai multu doao drumuri la pădure. Lângă aciasta trebuie hotărî țaranilor zilele pe săptămână, în care ei să poată merge la pădure pentru ca să strângă cusururile de lemn netrebnic, de cari ei au trebuință, ca atâta pădurarii cum și alegătorii lor să știe să să păzească și să poată întâmpina toată stricăciunea ce s'ar putea întâmpina când ei să n'aibă știre. Afară de aceste zile nici un stăpânu să nu fie pozvolitu de a merge și a călca pădurea cu toporul, sau într'altu chipu, fără pricină. În imașurile ce or fi rânduit în codru și locurile de pășunatu să nu fie slobode nice unui păstoriu și păzitoriu de vite a purta și a avea cu sine toporu, ci pentru siguranția și apărarea despre lupi trebuie să poarte măcar (Stocke mit eisern Ringen) ferecate cu fieru și ascuțite - fiindcă ceale mai multe jupiri de copaci, obicinuitu să facu de dâșii și așa că dându peste pagubă cu greu să potu afla și dovedi făcătorii și trage la căzuta pedeapsă.

Dărâmatul pentru oi și capre. Osăbitu de aciasta este și acel stricăciusu obiciaiu, mai alesu la munți, de darmă, în vreme de iarnă, pentru oi și capre, bradu și molidvu și le aruncă de hrană. În păduri mari și numai la cea mai mare nevoie să poată pozvoli dărâmatul; dar iarăși numai într'acea parte de pădure, care la anul viitoriu este să să facă tăetură, sau numai la locuri depărtate, unde să fie deosebitu lemn strâmbu și ne bunu de nimică, iar amintrelea cu tărie să să oprească și nici odinioară să nu să lase

podanii de a întra și călca pădurile ceale mai de frunte cu scoposul acesta.

Greblatul mușchiului de pe copaci. Nu mai puțin obicinuescu unii a grebla mușchiul de prin păduri, împreună cu frunzele căzute și a le înprăștia în grajduri în locu de pae de așternutu pe suptu dobitoace.

Aciasta este foarte de stricăciune lemnului mare ce se află în creăștere, fiindcă prin aciasta rămân goale rădăcinile copacului și i se ia umezeala, care lui îi trebuie ca un gunoiu ce-l hrănește, și peste aciasta să strică încă și multu lemn sau copăcei tineri cu zgâriatul și să batgiocurescu. Drept aciasta greblatul mușchiului și a frunzii trebuie numai cu acel chipul să să pozvolească, ca frunzele și mușchiul numai de mai susu să să iae, iar nu până la partea cea mai de josu, pentru ca rădăcinile să poată totudeuna din destul rămânea acoperite - și aciasta să întâleage numai la păduri înaltu crescute, unde lemn de cel tinăru nu este.

PONTU 7

Poruncă de oprire pentru oi și capre

După cum toate crescăturile tinere, tăeturile de pădure sămănate și locurile care au lemn tinăru, trebuie câțiva ani să fie apărate și cruțate de toată pășunarea - aseamenea este de trebuință ca caprele, care sânt cel mai stricătoriu dobitocu de pădure și nice să nu pozvolească la locuri ca aceale unde de anu în anu să tae lemn, și unde tăeturile pe o parte să samănă, iar pe altă parte să lasă pociumbii ca să sloboadă mlădițe și să facă de nou lemn, fiindcă acestu soi de dobitocu să sue și să cațără în toate locurile, sare și peste garduri, cercându-ș hrană din mlădițele ceale tinere și frunză, care foarte le place. La munți unde nu se poate pretutindene a se face garduri pinprejurul tăe-

turilor de pădure, unde s-au făcutu sămănătură de lemn, sânt caprele cuatâtu mai primejdioase, cu cât în puțină vreme botjocorescu o întregă pădure de nou crescută. Ele rodu jingașele și ceale mai de frunte mlădițe, și așa un copăcelu încă la începutul creșterii lui să face strâmbu, scoate crengi din josu și nu poate mai multu să crească în susu.

PONTU 8

Pentru steclării, băile de fieru și facerea potajului sau fierturile de cenușă

Cu câtu sânt de folosu alișverișu și tragerea banilor în țară sticlăriile, băile de fieru și fierturile de cenușă, cu atâta mai cu mare socoteală și rânduială trebuie să chivernisească, fără de a jertfi în puțină vreme păduri întregi. Stăpânul pădurilor trebuie totdeauna și întru alișverișu ca aceasta să aibă așa luare aminte, ca la hăznuiala pădurilor sale să nu treacă peste măsură sau să facă aceia ce poate pricinui mai multă cheltuială de lemn, mai multă pagubă de cât dobândă și cu vreme o cu totu prăpădenie și pustiire pădurilor sale. Dreptu aciasta numai la aceale părți de locu să potu pozvoli așezări de steclării, de băi de fieru și de fiertură de cenușe, unde e îndestul lemn și altu alișverișu cu dânsul nu este, de grijă că cu vreme poate să urmeze lipsă. Dar și la aciasta trebuie rânduiala aciasta de pădure să să urmeze și să să păzească, adică ca totu lemnu trebutoriu la lucrarea steclării, fierului și cenușii, să să tae după cum s-au orânduiau, să să care la vreme cuviincioasă, tăeturile să să tae după cum s-au orânduiau, să să care la vreme cuviincioasă, tăeturile să să lase iar să crească, dar nu după cum se obicinuiăște a face dintr'însele poeni și a le preface în arături și fânațe.

Unde sântu băi de fieru, atâtu pentru

paza de focu cât și a nu zăhăi creșterea pădurii tinere, trebuie pe cât a fi în puțină să nu pozvolească cărbunărie să să facă în locurile tăiatei păduri, ci să să rânduiască și să să dea afară locu, unde nu poate să urmeze stricăciune; iară cărbunarilor să să dea tare poruncă, ca de nu s'a putea amintrelea, și și (sic) le va căuta a așeza cărbunăriile lor în mijlocul codrilor, atunci și mai vârtos în vreme de vânturi mari osăbitu la munți unde uneori mari fortuni și vîscolituri să scornescu, ca cărbunarii să aibă în grijă și foarte să iae sama ca stolurile cărbunăriei cum sântu aprinse să nu le deschiză vântul și să le împrăstie ducându-le cu pară, din care să scornescu focuri și după urmare stricăciuni.

PONTU 9

Pentru pădurile târgurilor și a săteanilor sau răzășești

Cea mai multă pusteire și stricăciune de pădure și fără orânduială și fără socoteală tăieturi de păduri, acolo să făcu în pădurile ce au de stăpâni târguri și sate. Fiește-care târgovețu și fiește-care săteanu creade că ar avea o volnicită dreptate a putea tăia lemnul după plăcearea sa, fără de măsură, când și câtu îi va plăcea, nu păzesc tăiatu și să pozvolească până și de a face după rădicarea lemnului din locurile unde s'au tăiatu pădurea, pământuri, fânață și imașuri, arzând hugeaguri de copăcei tineri ce mai găsescu - și cu acestu chipu au căzut în pusteire mai toate pădurile, mai vârtosu ce se află pă lângă târgurile ceale mai mari, unde fiește-care târgovețu sau săteanu tae și duce lemnul de vânzare la târgu în toată vremea.

Ce după scoposul prenălțatei împărăteștii măriri nu este de a opri târgoveților sau săteanilor de a-ș hăznuia pădurile cu rân-

duială mai vârtos că scoposul merge numai și numai asupra dreagerii și ținerii în bună stare a pădurilor acestora - așa, pe de altă parte, merge scoposul și voiaște a sa împărâtească mărirea a micșora pozveleniia de toate stricătoare și făr'de rânduială tăierea de lemn. Drept aciasta să și poruncescu aceste de mai josu următoare.

Întei. Toate pădurile aceale care au târguri și sate de stăpâni, trebuie prin pădurari cu știință să socotească și, câtu lemn de cherestea și de arsu poate să aibă din pădure într'un anu, țiindu pădurea în bună stare. Preste care măsură și sama, suptu grea pedeapsa nici de cum să nu să poată păși.

Al doilea. Afară de luna lui Dechemvrie, Ghenarie și Fevruarie să nu să taie nice de cumu lemn, și la tăierea lemnului trebuie să să urmeze și să păzască chipul și regulile ce s'au rânduitu într'aciasta rânduială de pădure.

Al treilea. Câtu va fi puțință trebuie târgoveții și satele răzășești să să silească ca să grijească pădurile lor și să le samene, sau măcar să li se dea poruncă și să să facă ca tăieturile curățite să le ție în stare ca să poată da iarăși lemn. Aciasta să poate săvârși cu atâta mai bine, când fiește cărui târgovețu și săteanu carele are parte în pădure să să porunciască ca să strângă pe tot anul o samă de sămânță. Cu acestu chipu ei vor putea cu atâta mai bine sămăna și griji tovărășește tăieturile ceale curățite, cu câtu o stângere ca aciasta de sămânță nu le face nice o chel-tuială, afară numai o puțină ostăneală toamna, când ei și făr'de aciasta n'au altu lucru - ostăneala care cu dreptu este să o facă, pentru ca să grijească de sineș și de moștenitorii lor.

Al patrulea. Fiincă târgurile acolo au rânduială de judecătorie, drept aciasta stăpânirea aciasta este datoare a priveghiia la toate și a răportui nerânduilele ce s'or fi făcutu. Maghiistratul are datorie de a avea

aciasta în purtare de grijă și a opri prăpădenia pădurilor lor.

Al cincilea. Numai atunci să aibă voie târgoveții și satele, care au a lor însăși păduri, de a putea vinde lemn, când pădurile lor să aibă lemn de prisosu, și după urmare când să să poată tăia și duce lemn de vânzare, fără a să lăsa pe sineș la strâmtoreală de lemn de cherestea și de arsu. Deci când aciasta să nu fie adică când pădurea abia să fie pentru trebuința lor atunci cu totul trebuie să să oprească de a tăia lemn de vânzare din pădure.

Al șasălea. Toate aceale noao lazuri și arderi de păduri care sântu de stricăciune și piardere pădurelor, să poruncească cu tărie să fie oprite. Toate maghiistraturile și diregătorii, care nu vor urma aceștii porunci, sau care vor trece cu vederea sau vor pozvoli peste poruncă, să poruncească să fie trași la cuvântu de răspundere; așisderea și pentru alte tâmplări care să facu cu stricăciunea pădurilor.

Al șaptelea. S'au obicinuitu târgoveții și țărani răzeși, din pădurile lor ce sântu mai aproape de târguri, a tăia de arsu fără de osăbire lemn cel mai frumosu, a-l face despiciături și a-l căra la târguri de focu. Aciasta foarte de stricăciune și înprăștiitoare pozvolenie, trebuie de acum înainte a fi oprită și de toate neajunsurile ce s'or face cu aceste păduri să se pedepsească cu pedepse așezate prin patentă.

PONTU 10

Pentru păduri besericești sau ctitoreți

Această orânduială de codru să poruncească să să urmeze și într'aceale păduri, care sântu date de ctitorii besericilor. Patronul besericii să aibă a porunci cu aceste păduri, iar nu preoții besericii.

El însă este datoriu a urma după cum să poruncească în rânduiala aciasta de pădure. Iar la aceale păduri besearicești unde maghistratul sau epitropii prindu locu de patronii besearicii, acolo trebuie iarăși maghistratul sau epitropii să aibă purtare de grijă, ca să să păzească cu pădurile rânduiala ce s'au așezatu, așisderea ei au a vinde din tr'însele lemnu pentru folosul și binele besearicilor.

PONTU 11

Pedeapse rânduite și așezate pentru stricătorii și călcătorii de păduri

Peste măsură de multe sântu chipurile, cu care podanii acolo pricinuescu stricăciunea pădurilor, pentru aciasta nice este cu putință a le înșira toate, ce numai să dă aicia fieștecărui stăpânu de moșie învățatură cum trebuie și până unde poate a pedepsi vinovații ca aceastea.

Întei: mai întei de câtu toate trebuie el să învețe și să spue podanilor lui toate aceale licheli (sic), neajunsuri și stricăciuni de pădure, care cu poruncă sânt oprită; și încă în totu anul de iznoavă să le reânoiască. Această publicuire să-i facă bine să înțeleagă nerânduiala și stricăciunea, cum și vătămarea carea însuși lor să pricinuiască - și așa arătându-le părinteaște totu chipu de stricăciune, să le dea de știre ca să să ferească de aceale, ca să nu cadă la pedeapsă care urmează dintr'acealea.

Deci aflându-se vreo stricăciune despre cineva, atuncia stăpânul moșiei trebuie, fiind trebuință să chiami de față după rânduială pe vinovații să să-i înfățășeze cu pădurarii și alegătorii lor, ca să-i poată dovedi cu toată rânduiala de greșala și vinovația lor. Și apoi după cum a fi paguba: de va fi podanul bine avutu, să-l facă să plătească lemnul după

prețul de mijloc al lemnului, și dându-i și tari înfruntări și învățatură să să ferească, să-l sloboadă cu atâta pentru înteașdată; iar când să fie podanul săracu și să nu poată să plătească păgubirea, atunci trebuie el după pagubă ce va fi făcutu să să iae la lucru cu mâni pe cum la tăiatul lemnului de stângiu, la drumuri și curățituri a pădurii, ori la altu lucru trebuinciosu pădurii aceleia, căriia i-au făcutu pagubă. Iar când el al doilea sau al treilea rându va fi prinsu de străjari făcându păgubiri în pădure atunci trebuie unul ca acela, lângă plata ispașiei pagubii cu bani sau cu lucru, peste aciasta să mai lucreze spre pedeapsa pentru poftoreala (repetarea) vinovației lui. Când mai adeaseori să să prindă, atunci trebuie să să cearte și cu închisoare, dându-i de mâncare numai pâne și apă la închisoare.

Acei vinovați carii cu răutate să pricinuiască aprindere de pădure, și de acolo să să întâmple mari păgubiri, care ei să nu fie în stare nice odinioară de a plăti, unii ca aceia trebuie să să trimeată la directorii ținutului, ca să să osândească acolo la lucru robescu în publicu pe mai mulți ani.

Podanilor străini de pe altă moșie, carii ar intra și ar tăia sau ar călca pădurile a vreunui stăpânu de codru, trebuie cându ei să nu să știe a cărui sântu, ca să să poată acolo la stăpânul lor ceare îndestulare, pe unii ca ceștia trebuie a-i zalogi, adică sau să li să iae topoarele, sau, când a fi mai mare pagubă, să li se oprească carăle și boii și pân'atuncia să să ție, până ce prin mijlocirea stăpânului lor - carele trebuie cu căzuta rânduială a să pofti - să va plăti pagubii, care să ciară ca să să și pedepsască cela vinovatul, pentru ca să nu se mai facă călcări de pădure.

La întâmplări ca aceaste, trebuie mai întâi a căuta ca unii ca aceștea stăpâni de păduri să păzască o bună megieșie întru sine prin împrumute (sic) slujbe și ajutoriu unul pe altul, să ferească de păgubiri pe țaranii

lor, să-i ție la bună rânduială și cu tărie să le oprească acestu fealiu de neajunuri.

Însă pădurarii lor trebuie să să ferească, suptu cea mai grea respundere, de bățai în tărie sau orce fealiu de pedeapsă și neajunuri, fără știința stăpânirii lor, fiincă prin aciasta sânguri ei să arată împotrivotori poruncii și să făcu vinivați de vinovății în tărie făcute, care tare sântu oprite, și după urmare să facu vreadnici și vinivați de pedepse.

După toate aceste se dă mai nainte de știre și să poruncească tutuoro stăpânilor de moșie, ori de care stare și rangu să fie să lase acea obicinuită negrijire, care ei arată la darea în orândă a moșiilor lor, lăsându fără socotu arândătorilor acestor vreamealnici, carii caută numai folosul pentru vremi, toată voia să hăznuiască pădurile și să să folosească dintr'însele, pe câtu vor putea arândătorii, carii caută să scoată ce au datu și să și dobândească câtu ar putea mai multu, prăpădescu pădurile cu totu fealiu de chipu.

Drept aciasta de aice înainte la fieștecare dare în arându trebuie stăpânii moșiei, carii au păduri și dau în orândă moșiile lor, să aibă cea mai cu deamănantul luare aminte și în purtare de grijă, ca ei să nu pozvolească pe arândătorii lor la ceva mai multu de câtu ceia ce să poată tăia din pădure cu ținerea în bună stare a pădurii, și lângă aciasta să pue în contractul sau zăpisul de arândă datoriile arândașilor de a grijii pădurile și creășterea de lemnu nou să și înveațe pe pădurarii lor ca ei să oprească pe arândători de la o ftiare de lemnu peste rînduială și să aibă a înștiința iasta pe stăpânii lor la vremea aciasta.

PONTU 12

Tăietura pădurilor la munți

Fiincă pân'aice s'au arătatu numai chipul acela, cu care pădurile care sântu la șesu trebuie să să tae, să să hăznuiască și să să ție în bună stare - deci acum este de trebuință a arăta chipul cu carele la munte trebuie să să tae pădurea, pentru dăosebirea ce este la oarecareș lucruri și mai vîrtosu și pentru neorînduialele reale și de păduri stricătoare obicinuiți ce se lucrează și cu pădurile de munte, unde multe mii de copaci să prăpădescu cu nemiluita și fără de rânduială tăiare de lemn. Căci nimic nu este mai de stricăciune de câtu când la munți mari, fără a fi rânduie locuri anume de tăeturi, să să tae lemnu ici și colea, și apoi să să prăvălească de pe costișe în josu, sau să să care afară cu boii. Și prăvălindu-l în josu și cărîndu-l cu boi să să prăpădească multe sute de copaci pentru unu, și așa încetu-încetu codruri întregi să prăpădească din pricina celei mai rele economii.

Munții de acolo, carii cea mai mare parte suntu cu păduri, să împartu cu trei fealuri: în munții mai mici sau poale de munți, în munți de mijloc, și munții Carpatului sau Tatrii.

Munții mai mici sau podgorie sîntu mai multu acestu fealiu că în pădurile lor să poată mai pretutindeni umbla cu caru și totu lemnul să poată scoate cu boii: drept aciasta într'acești munți nu este nici o deosăbire la curățirile tăieturile și la sămănatul locurilor golite de lemn, de ceia ce s'au zisu mai susu de pădurile de șesu.

Dar munții de mijlocu și munții Carpatului, sau cei mai înalți și mai în fundu, au cu totul o altă stare de munte, fiindcă într'înșii ori că cu totul nu e cu puțință de a căra lemnu cu vită ori că de și va fi la puțință de a căra lemnu cu vită ori că

de și va fi la puțință, dar peste mîna de greu - și așa lemnu căpătat cu acestu chipu nice odată nu poate să plătească chieltuiala, care cu dânsul mai nainte trebuie să să facă. Dar și la aciasta, precum în toate alte lucruri, înțălăpciunea ziditoriului au purtatu de grijă ca și aceale păduri care să află în cei mai mari munți și în ceale mai adânce văi, să nu fie în zadar, ci să slujească spre traba și folosul oamenilor. Ea au deschisu în locuri ca aceale izvoară de ape depurarea curgătoare și dintrînsele au făcutu râuri care împartu munții și care aflării omenești ceii osîrduitoare dau amănă mijlociri, chipul și folosu de a putea cu ajutoriul lor dobândi lemnul care se află pe îmbe părțile lor și a-l aduce plutindu-l pe apă multe mile de locu cu chipu cel mai ușoru - care lemnul când să nu fie chipul acesta ar fi cu neputință de a-l câștiga, sau și câștigându-l ar fi fără de folosu pentru mare cheltuială. Dreptu aciasta la tăiere de pădure în munții de mai susu numiți, ce au o stare ca aceaia, trebuie a lua sama la doao lucruri.

Întei, de să află pin văi, râuri așa îndestulate de ape pe care taiatu lemnul să să poată pluti, coborî și duce la locu.

Al doilea, când să nu fie ape, de este cu puțință a scoate lemnul cu vite, fiindcă sântu locuri ca aceale, unde macar că să află văi, dară sânt foarte strâmte pietroase și stâncoase, care nice cu un feliu de înjugătură nu este cu puțință a să călca; cătră aceasta izvoarele lor sântu foarte slabe și obicinuescu a să usca în grabă - iarăși alți munți sântu care de multe ori au celu mai bunu lemnul și cea mai frumoasă pădure, de n'au nice o apă, ci după topitul omătului să usucă, și așa lemnul lor nice să să poată pluti pe apă nice căra cu vită. Obicinuii sântu aceaste doao pricini la munții cei de cătră mijloc și cei înalți - adică că ceale mai mari văi au mai adeseori îndestulate ape și după urmare râuri pe care poate pluti lemnul; iar

văile ceale mai îndosite deși au izvoare dar foarte slabe, orică n'au nici ca - cum.

Deci ca lemnul ce stă acolo să poată lua și avea, trebuie a găsi alte chipuri, care mai josu la locul lor să vor arăta.

La întâiul peristasu. Cîndu starea lemnului să fie acestu fealiu de au pădurile râuri de plutitu lemnul și să poate îmbe părțile lăsa lemnul tăiatu pe ape, atunci trebuie tăieturile pădurii (precum s'au pomenit la pontu 1-tei) să să rânduiască după cum va fi starea pădurii. Dar la taierea pădurii trebuie aceasta să să păzească ca cu taiearea pădurii, să porceadă din vale și să meargă în susu, păzind rînd dreptu, pentru ca nu cumva făcîndu rîndu strâmbu lemnul ce să porneaște în josu să lovească în pădurea ce stă și să sfarme mulți copaci stătători care să tâmplă cîndu rîndurile să nu fie dreptu însemnate. Deci așa să înceapă den josu a să tăia lemnul adică de la o lature de rîndu cătră altul, așa ca vîrfurile copacilor să cadă în josu, și cu acestu chipu vinu copacii culcați rînduri unul lîngă altul. La tot rîndul de tăiere de copaci să să și tae crengile și apoi iarăși de iznoavă altu rîndu de copaci să să oboare, și așa să să urmeaze până ce va ajunge în vîrful sau spinarea muntelui, după cum ar fi însemnatu locu până unde să să tae pădurea. Dar fiindcă lemnul cel de plutitu obicinuitu să tae în luna lui Maiu până la sfârșitul lunii lui Iulie, pentru aciasta trebuie îndată cu tăiatul creangelor să să curețe și de coajă lemnul oborātu din pricină ca cu atātu mai ușoru să să poată duce în josu de-a prăvălacul.

Târziu toamna cîndu pămîntu este bine înghețatu, trebuie lemnul cel tăiatu să să sloboadă în vale; să înceapă din dealu cu aruncatul în josu, pentru ca butucii cei mai de susu să meargă până'n vale peste cei de josu, și apoi în vale să să facă grămezi, și primăvara mai nainte de ce se pornescu apele să să leage plute și să plutească până

la locu unde este de dusu.

Slobozirea sau aruncarea lemnului în vale de pe costișurile munților să face pentru aceiaia târziu toamna, fiindu că iarna din pricina omătului mare ce cade la munți este acestu lucru cu mare nevoie și uneori nice poate să să facă.

Plutele lemnului trebuie totdeauna să să facă după cum a fi și apa de multă și după lărgimea părăului, adică numai atâtea lemne trebuie să să leage plută la un locu, câte să poată merge pe apă, fără primejdie. Pentru lesnirea și îndemânatul plutitului să obicinueaște stâncele sau pietri mari ce să află în ape a le sfărâma și a le zbură cu pravu de pușcă, și așa a face râul neated, prin care să dobândește că să potu lega zece și mai mulți butuci la un locu pă apă plută (sic), unde mai nainte abia șasă butuci putea să să dea plută pe apă.

La al doilea peristasu. Foarte raru să tâmplă ca la munți să nu să afle văi ca aceale, care nici apă n'au nice cu vite nu să potu umbla. La una ca aceia sâlința ome-nească au aflatu un chipu care acolo în țară nu este cunoscutu, dar cu atât mai multu în alte țări să obicinuiască la mari și de treabă lucruri cu multu folos, și prin chipul acela să ducă multe mii de butuci din ceale mai adânce văi și din ceale mai neumbrate locuri, la văile ceale mai mari și la ape ducătoare de plute. Deci fiindu că chipul acesta în sine este foarte prostu, dar folosul lui ține mulți ani, pentru aciasta pentru stăpânii de codru de acolo care au păduri în munți, este cu atâta mai de trebuință și mai de folosu chipul acela, cu câtu ei prin acela vor putea fi în stare din codrii lor cei mari a putea trage folosu și în munți mari și a nu lăsa din anu în anu să putrezească, mai vârtosu că ei totdeauna obicinuescu a tăia mai întei pădurea ce să află mai aproape, și așa nu tae pădurile lor după rânduială, căci după rânduială trebuie totdeauna mai întei pădureli

ceale mai depărtate le tăia, a le sămăna și a le face iarăși să rodească pădure - și apoi să tae pădurile ceale mai aproape. Cându să nu să urmeaze așa, atuncia trebuie la vreme nevoie de lemn, mii de greutate să fie, adică cându atuncia întei să să înceapă a să tăia din pădurea cea mai depărtată sau care să află în munți îndosiți ca aceștia, după ce pădurea ce s'au aflatu mai aproape cu totul să să fi tăiat. Deci daru pentru ca să să poată câștiga și acest lemn care să află, după cum mai susu s'au arătat, în locuri greale neumbrate, trebuie să să facă un chipu de jgheabu din patru, cinci sau șasă neciopliți și întrulocați copaci sau lemne groase, din care leamne două sau trei ceale mai groase să vie pe dedesuptu, iar de pe îmbe părțile să vie sau să să puie câte unul, cel multu două. Aceaste jgheaburi să cheame slobozitori de lemn și mergu de'nceputul văii până la sfârșitul tăeturii deolaltă, și pe totu anul trebuie după cum să merge cu tăetura înaintea, și ele, adică jgheaburile, să să lungiască. Aceaste jgheaburi le facu uneori cu podișu, mai vârtos acolo, unde înceape deșchiderea văii.

Pe aceaste jgheaburi, în vreme ce ține frigul și mai bine noaptea pe lună, să lasă în gios lemnul ce zace de îmbe părțile oborātu unul după altul, și așa cu o aruncare să ducă lemnul în puține cuvinte pân'în vale la acel locu unde să poate lega în plute și ducă pe apă în josu. De va avea acea vale izvoare sau mici râuri apoi foarte bine să face ca jgheaburile aceale să să ude cu ape, care înghețându pe dânsle ușurează și înțese meargerea lemnului în josu. Cu acestu chipu să slobodu dintru o vale, chiar când să ție doao ceasuri locul, multe sute de butuci într'o zi, și așa să ducă la locul rânduitu. Nu are vreun mare meșteșugu facerea acestoru jgheaburi, și fieștecare cioplașu de lemn, căruia numai odată să să arate chipul cum să închiia, cum să punu și cum să lungescu acele jgheaburi, va putea prea ușoru să

înțelegă.

Aciasta nu mai este deosebire la așzarea tăeturilor de pădure că încă într'acele văi unde acestu fealiu de jgheaburi vor fi de trebuință, acolo trebuie de pe îmbe părțile deodată să să rânduiască tăeturile pădurii, adică acestu fealiu ca lemnul să să taie cu de-a dreapta și de-a stânga vălii, și așa de amândouă părțile să să și sloboadă în jos. Pricina este că cându înțea să să taie o costise și apoi ceialaltă, atunci jgheburile aceste care s'au așezatu pentru o parte să zdrobească cu lăsarea sau slobozirea lemnului de pe ce ceialaltă parte, și așa totdeauna este trebuință de a dreage jgheburile sau de a le face de iznoavă de nou.

Drept aciasta în treaba și rânduiala pădurii, toată ceaia stă totdeauna ca moșinașii de păduri să aibă și să ție bun și cu știință pădurari și inonomi de păduri, care însuși au știință cu lucru de acestu fealiu de apucări la păduri - și carii după urmare sântu în stare de al le rândui și a le arăta după rânduială, cu folosul stăpânului moșiei, mai vartosu că nu totu stăpânul de moșie poate și este în stare a rândui și a fi de față sânguru la toate. Peste aciasta mai nici este cu puțință de a putea aice într'această rânduială de pădure a înșira cu deamănuntul și a arăta una câte una toate acele tâmplări și lucruri de pădure, care mai multu să arată și să prilejescu la lucrare. Deci ținerea în bună stare a pădurilor cum și prăpădenia lor spânzură mai multu de buna sau reaua aleagere jitarilor de pădure, la care aceasta s-au întâmpinatu cu aceia ce s'au pomenitu în pontul a cincelea, cum totu stăpânul trebuie să să sâlească de a avea de aici înainte pădurari cu știință, bine ispitiți la ale pădurii și cercați de buni cu troposul ce s'au arătat totu într'acel pontu.

(Sfârșit)